

Politechnika
Wrocławska

Systemy operacyjne 2

Niepełne wprowadzenie
do zawiłości Basha

Szymon Datko

szymon.datko@pwr.edu.pl

Wydział Informatyki i Telekomunikacji,
Politechnika Wrocławska

semestr letni 2021/2022

Cel tego wykładu

- ▶ Omówienie działania podstawowej powłoki systemu Linux.
- ▶ Ten wykład nie skupia się konkretnie na pisaniu skryptów.
- ▶ Zamiast tego:
 - wskazane zostaną pewne nieoczywiste elementy,
 - podana zostanie garść dobrych praktyk co do pracy z konsolą,
 - wykład powinien ułatwić zrozumienie co w powłoce się dzieje,
 - a przez to i dalszą, samodzielną naukę.

Co to jest powłoka systemowa?

”

- In computing, a shell is a computer program which exposes an operating system's services to a human user or other program. In general, operating system shells use either a command-line interface (CLI) or graphical user interface (GUI), depending on a computer's role (...). It is named a shell because it is the outermost layer around the operating system.
- Command-line shells require the user to be familiar with commands and their calling syntax, and to understand concepts about the shell-specific scripting language (for example, bash).
- Graphical shells place a low burden on beginning computer users, and are characterized as being easy to use. Since they also come with certain disadvantages, most GUI-enabled operating systems also provide CLI shells.

”

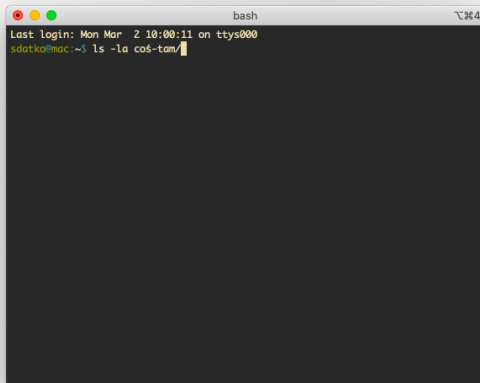
Emulator terminala

”

- A terminal emulator, (...), is a computer program that emulates a video terminal within some other display architecture. Though typically synonymous with a shell or text terminal, the term terminal covers all remote terminals, including graphical interfaces. A terminal emulator inside a graphical user interface is often called a terminal window.
- A terminal window allows the user access to a text terminal and all its applications such as command-line interfaces (CLI) and text user interface (TUI) applications. These may be running either on the same machine or on a different one via telnet, ssh, or dial-up. On Unix-like operating systems, it is common to have one or more terminal windows connected to the local machine.
- Terminals usually support a set of escape sequences for controlling color, cursor position, etc. Examples include the family of terminal control sequence standards known as ECMA-48, ANSI X3.64 or ISO/IEC 6429.

”

Gdzie tu jest Bash?


```
bash
Last login: Mon Mar 2 10:00:11 on ttys000
sdatkoe@mac:~$ ls -la coś-tam/
```

Jaką część, z tego co widzimy na ekranie, stanowi faktycznie powłoka?
Co dokładnie się stanie po naciśnięciu klawisza [ENTER]?

Komenda: `ls -la coś-tam/` (1/2)

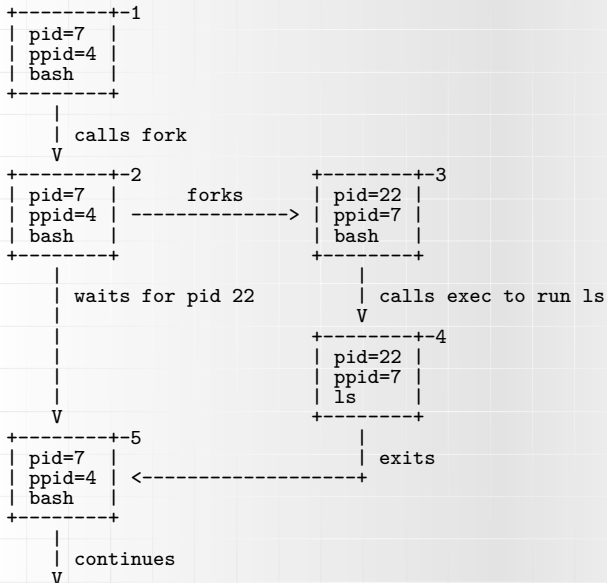
- W wyniku prezentowana jest zawartość katalogu `coś-tam`.
- O ile ten katalog istnieje i mamy do niego odpowiednie prawa.
- A ile ma to wspólnego z Bashem?

Komenda: `ls -la coś-tam/` (2/2)

- W wyniku prezentowana jest zawartość katalogu `coś-tam`.
- O ile ten katalog istnieje i mamy do niego odpowiednie prawa.
- A ile ma to wspólnego z Bashem?
 - ▶ Zasadniczo nic.
 - ▶ Proces powłoki uruchomił proces potomny i zmienił program.
 - ▶ W sensie języka C: najpierw `fork()`, później `exec()`.
 - ▶ Proces rodzica czeka, zbiera wynik i kontynuuje pracę.
 - ▶ Za całą akcję (dla obserwatora) odpowiada program `ls`.

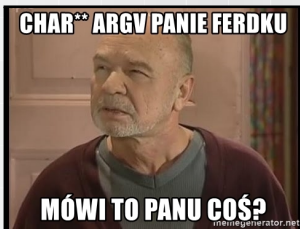
Uruchomienie programu w powłoce

Program ls?

- Tak! Można użyć programu `whereis` do sprawdzenia tego.
- Gdzieś w systemie istnieje odpowiedni program do uruchomienia.
 - ▶ Zazwyczaj będzie to `/bin/ls` albo `/usr/bin/ls`.
- A co z tymi wszystkimi parametrami?
 - ▶ One są właśnie obsługiwane przez program `ls`.
 - ▶ Skąd żądany program o nich wie?
 - ▶ `int main(int argc, char** argv) { ... }`

~~~~~

Słowo na temat przełączników opcji

- Zasadniczo wyróżnia się opcje:
  - ▶ krótkie: pojedynczy minus i litera, np. `-l`;
  - ▶ długie: dwa minusy i napis, np. `--human-readable`.
- Technicznie tam są minusy (-), a nie myślniki (--), naprawdę :-)
  - ▶ Przeszkadza to w wyszukiwaniu odpowiednich opcji w Google...
- Czasem po spacji lub znaku = można określić parametry do opcji,
  - ▶ na przykład: `--sort=size`;
  - ▶ ewentualnie: `--sort size`.
- Opcje krótkie zazwyczaj można grupować `-l -a = -la`.
- **Nie zawsze musi tak być!**
  - ▶ Jest to jedynie konwencja i nie wszystkie programy ją stosują.
  - ▶ W tym niektóre powszechnie używane: `find . -iname '*.jpg'`.
  - ▶ Hasło do wyszukania do poduszki: `getopt`.

Ile jest komend w Bashu?

- Czy chwilę temu powiedziane było **program** `whereis`?

- ▶ Otóż to! → `/usr/bin/whereis`

- Kilka innych przykładów:

- ▶ `mv` → `/usr/bin/mv`

- ▶ `cp` → `/usr/bin/cp`

- ▶ `true` → `/usr/bin/true`

- ▶ `if` → `??? # brak wyniku`

- ▶ `cośtam` → `??? # brak wyniku`

- Kiedy wpisano nazwę jakiegoś programu, zostaje on uruchomiony.
- Skąd powłoka wie, co ma uruchomić?
  - ▶ Katalogi do przeszukania są określone w zmiennej `$PATH`.
  - ▶ Ścieżki są sprawdzane w kolejności w jakiej je podano.

Zmienne powłoki

- Jest to każda zmienna zadeklarowana w powłoce Bash.
- Przykład deklaracji:
  - ▶ `zmienna=wartość`
  - ▶ Dookoła znaku = **nie może być** żadnej spacji! (**SUPER WAŻNE**)
- Stosowane głównie, żeby sparametryzować wywołanie jakiejś komendy,
  - ▶ na przykład: `ls -la "${zmienna}";`
  - ▶ szczególnie, kiedy jakaś wartość powtarza się wielokrotnie w kodzie.
- Mogą zostać przekazane do procesu potomnego.
  - ▶ Aby do tego doszło, zmienna musi zostać wyeksportowana.
    - `zmienna=wartość` *# najpierw deklaracja*
    - `export zmienna` *# lub: export zmienna=wartość*
    - `komenda` *# \$zmienna będzie tzw. zm. środowiskową*
  - ▶ Można też zdefiniować zmienną przy wywoływaniu komendy.
    - `zmienna=wartość komenda` *# analog. do tego wyżej*
  - ▶ W macOS: wyjątek stanowi zmienna `$PATH`, czytana z `/etc/paths`.

Zmienne środowiskowe

- Kolejny zestaw wartości (opcji), przekazywanych do procesu.
- Należy zawsze uważać, zmieniając wartość tych zmiennych!
- Bieżące zmienne można wyświetlić za pomocą komendy `env`.
  - ▶ Można je znaleźć w systemie plików, tak jak inne ciekawe rzeczy.
  - ▶ Ścieżka do przejrzania: `/proc/${numer_procesu}/`.
  - ▶ Przykłady ciekawych rzeczy:
    - `environ` – zmienne środowiskowe,
    - `exe` – dowiązanie do pliku wykonywanego programu,
    - `cwd` – dowiązanie do katalogu, w którym działa proces.
- W jaki sposób program napisany w języku C je otrzymuje?
  - ▶ Używając funkcji `getenv()` z biblioteki `stdlib.h`.
  - ▶

```
int main(int argc, char** argv, char** envp) { ... }
```

Uwagi dotyczące używania zmiennych

- Kiedy zmienna została zdefiniowana, można jej użyć w komendach.
  - ▶ **Uwaga!** Domyślnie Bash nie krzyczy, jeśli zmienna nie istnieje!
  - ▶ Można to specjalnie włączyć: `set -o nounset`.
- Kilka wariantów odwołania się do wartości:
  - ▶ po prostu, np. `echo $zmienna # czy to może źle działać?`,
  - ▶ lepiej, np. `echo "$zmienna" # rozważmy: ls $katalog`,
  - ▶ najlepiej, np. `echo "${zmienna}"`.
- Ten ostatni wariant pozwala na dodatkowe manipulacje zawartością.
  - ▶ Hasło do wyszukania do poduszki: Bash Shell Parameter Expansion.
  - ▶ Poza tym przestrzeganie spójności w kodzie jest bardzo ważne.
- Obecnie powłoki wspierają też złożone typy, jak na przykład **tablice**.

Przykład działania zmiennych środowiskowych

```
[sdatko@polluks ~]$ ls meaning-of-life
ls: nie ma dostępu do 'meaning-of-life': Nie ma takiego pliku ani katalogu

[sdatko@polluks ~]$ LC_ALL=en_US.UTF-8 ls meaning-of-life
ls: cannot access 'meaning-of-life': No such file or directory

[sdatko@polluks ~]$ LC_ALL=fr_FR.UTF-8 ls meaning-of-life
ls: impossible d'accéder à 'meaning-of-life': Aucun fichier ou dossier de ce type

[sdatko@polluks ~]$ LC_ALL=de_DE.UTF-8 ls meaning-of-life
ls: Zugriff auf 'meaning-of-life' nicht möglich: Datei oder Verzeichnis nicht gefunden

[sdatko@polluks ~]$ PS1="[über@BASH]$ " LC_ALL=de_DE.UTF-8 bash --noprofile --norc
[über@BASH]$ datum "+%A, %d %B"
bash: datum: Kommando nicht gefunden.

[über@BASH]$ alias Datum=date
[über@BASH]$ alias Kopf=head
[über@BASH]$ Datum "+%A, %d %B"
Freitag, 17 April

[über@BASH]$ gcc keine-file
gcc: Fehler: keine-file: Datei oder Verzeichnis nicht gefunden
gcc: schwerwiegender Fehler: keine Eingabedateien
Kompilierung beendet.

[über@BASH]$ vim --help | Kopf -n 5
VIM - Vi IMproved 8.2 (2019 Dec 12 kompiliert am Feb 09 2021 23:51:55)
```

Verwendung: vim [Argumente] [Datei ..]   editiere die angegebenen Datei(-en)
oder: vim [Argumente] -   lese Text von stdin
oder: vim [Argumente] -t tag   öffne Datei in der der Tag definiert wurde
oder: vim [Argumente] -q [Fehler-Datei]   öffne Datei mit erstem Fehler

Kiedy białe znaki nie mają znaczenia?

- Koncepcja podobna, jak na przykład w języku C,
- Wszystkie poniższe wywołania dają taki sam wynik:
  - ▶ `ls -l -a katalog/`,
  - ▶ `ls -l -a katalog/`,
  - ▶ `ls -l -a katalog/`.
  - ▶ `ls -la katalog/`.
- Ostatni przedstawiony wyżej przykład stanowi pewnego rodzaju wyjątek.
  - ▶ Trzy pierwsze: identyczne wywołanie komendy `ls` z trzema opcjami.
  - ▶ Ostatni to wywołanie komendy `ls` z dwiema opcjami.
- Domyślnie białe znaki separują argumenty w powłoce.
  - ▶ Konfiguruje to zmienna środowiskowa `$IFS` (domyślnie `'\t\n'`).
- Liczba separatorów w praktyce nie ma znaczenia.
- To wszystko jest prawdą, ale...

Kiedy białe znaki mają duże znaczenie?

- Nie można ich stosować przy deklaracjach zmiennych.
- Nie można ich pomijać przy rozdzielaniu argumentów.
- W przeciwnym wypadku istotnie może się zmienić sens komendy:

▶ `ls -l -a katalog/`

Uruchom program `ls` z trzema argumentami.

▶ `ls-l -akatalog/`

Uruchom program `ls-l` z jednym argumentem.

▶ `zmienna = jakaś wartość`

Uruchom program `zmienna` z trzema argumentami.

▶ `zmienna= jakaś wartość`

Uruchom program `jakaś` z pustą zmienną środowiskową `$zmienna` i argumentem `wartość`.

▶ `zmienna=jakaś wartość`

Uruchom program `wartość` z dodatkową zmienną środowiskową `$zmienna`.

▶ `zmienna=jakaś\ wartość`

Utwórz zmienną `$zmienna` o wartości `jakaś zmienna`.

- Znak nowej linii ma specjalne znaczenie – kończy komendę.

Słowo na temat łańcuchów znaków

- Zasadniczo dostępne są dwa warianty:
  - ▶ 'wykorzystujące apostrofy',
  - ▶ "używające cudzysłowy".
- Pozwalają na zawieranie spacji i znaków specjalnych jako argumenty.
- Różnią się tym, czy wstawiona zostaje zawartość zmiennej.
  - ▶ `echo ~ $zmienna ala ma kota,`
Program `echo` otrzyma 4 lub więcej argumentów, zależnie od wartości `$zmienna`.
  - ▶ `echo '~ $zmienna ala ma kota',`
Program `echo` otrzyma 1 argument, jednym z nich będzie napis `$zmienna`.
  - ▶ `echo "~ $zmienna ala ma kota",`
Program `echo` otrzyma 1 argument, zamiast `$zmienna` zostanie wstawiona wartość.
- Alternatywnie można po prostu użyć znaku modyfikatora/ucieczki.
  - ▶ Tak formalnie nazywa się wtyłciach \ ;-)
  - ▶ Przykład: `zmienna=To\ jest\ jakaś\ wartość\ ze\ spacjami.`

Znaki specjalne w komendach

- Domyślnie komenda kończy się z chwilą napotkania końca linii.
- Nie dzieje się tak, jeśli wstawiono na końcu wtyłciach \ ;-)
- Podobnie można sprawić, że spacja nie będzie rozdzielać argumentów.
- Kilka przykładowych znaków specjalnych:
  - ▶ # – rozpoczyna komentarz,
  - ▶ ; – zakończenie bieżącej komendy i uruchomienie jej,
  - ▶ & – kończy komendę i uruchamia ją w tle (bez wait, patrz slajd 8),
  - ▶ ~ – ścieżka bezwzględna do katalogu domowego;
- Dopasowywanie ścieżek:
  - ▶ * – dowolny pasujący ciąg znaków,
  - ▶ ? – dokładnie jeden jakikolwiek znak,
  - ▶ [abc] – jeden z ze znaków a, b lub c,
  - ▶ [0-7] – jeden znak z zakresu 0-7,
  - ▶ hasło do wyszukania do poduszki: glob (programming).

Instrukcje warunkowe

- Modelowa składnia wygląda następująco:

```
if komenda1; then
    komenda2
elif komenda3; then
    komenda4
else
    komenda5
fi
```

- Przykład z życia:

```
if [ ! -d katalog/ ]; then
    mkdir katalog/
fi
```

- Dlaczego i jak to działa?

- ▶ Wykorzystywany jest mechanizm kodów powrotu (ang. *exit status*).
- ▶ Początkowo używany był program `test`, który nazywa się też `[]`.
- ▶ Dziś Bash implementuje własny, wbudowany wariant pod nazwą `[]`.
- ▶ Bash ma także swój inny wariant, o większych możliwościach: `[][]`.

Kody powrotu z programów

- Wartość numeryczna, dostępna w zmiennej `$?` po wykonaniu komendy.
- Mechanizm pozwalający na rozpoznanie wyniku działania programu.
  - ▶ Jeśli program zakończył się bez błędu, to wartość `0`.
  - ▶ Jeśli pojawił się błąd, to wartość jest niezerowa.
  - ▶ Dokładna wartość może wskazywać przyczynę błędów.
- Ponownie, jest to wyłącznie konwencja – implementuje ją program.
  - ▶ Pozwala wygodnie użyć niektórych komend jako warunku akcji.
  - ▶ Przykład z życia: poprzedni slajd – gdy używamy programu `test`.
  - ▶ Czasem trzeba mimo wszystko przejrzeć całe wyjście z komendy.
  - ▶ Przykład z życia: aplikacja zawsze odpowiada statusem HTTP 200.
- Skąd biorą się te wartości?
  - ▶ W języku C: wartość zwracana przez funkcję `main()`.

Pętle

- Najczęściej stosowana jest pętla **for** podobna do tej z języka Python.
- Używana jest ona do przejrzenia jakiejś kolekcji argumentów/wartości.
- Modelowa składnia wygląda następująco:

```
for nazwa in argument1 argument2 'argument 3' ...; do
    komenda
done
```

- Przykład z życia:

```
for numer in $(seq 0 9); do
    touch "plik${numer}.txt"
done
for nazwa in plik*; do
    echo "${nazwa}"
done
```

- Dlaczego i jak to działa?
  - ▶ W pierwszym przykładzie użyto przechwyconego wyniku programu **seq**.
  - ▶ Każde kolejne słowo trafi do zmiennej **\$numer** w kolejnych iteracjach pętli.
  - ▶ W drugim przykładzie, ***** jest znakiem specjalnym powłoki.¹ ¹(hasło: glob)
  - ▶ Fraza **plik*** zostanie zastąpiona przez pasujące nazwy plików.
  - ▶ Czyli pętla **for** będzie wykonana dla argumentów **plik0**, **plik1**, **plik2** itd.
- Istnieje także pętla **while** oraz wariant **for** podobny do tego z języka C.

Skrypty powłoki

- Prawie jak zwykłe programy binarne (mogą być wykonywalne).
- Po prostu zbiór pojedynczych komend do uruchomienia w kolejności.
- Uruchamianie:
  - ▶ wariant podstawowy: `bash skrypt.sh`,
  - ▶ odpluskwanie: `bash -x skrypt.sh` (opcja `-x` = `set -o xtrace`),
  - ▶ `./skrypt.sh` (gdy plik jest wykonywalny, używany jest `shebang`).
- `shebang` – specjalna instrukcja jak uruchomić dany plik tekstowy.
  - ▶ Jest to pierwsza linijka skryptu, np. `#!/bin/bash` (tak, jest to komentarz!).
  - ▶ Po znakach `#!` wskazuje się ścieżkę do pożądanego interpretera.
  - ▶ Położenie uruchamianego pliku to argument dla interpretera.
  - ▶ Obecnie często jest/powinien być to `#!/usr/bin/env bash`.
  - ▶ Do przemyślenia – co się stanie, kiedy użyjemy `#!/bin/rm`?

shellcheck

- Niezwykle przydatne narzędzie podczas codziennych potyczek.
- Zgłasza zarówno realne, jak i potencjalne problemy ze skryptami.
- Użycie z poziomu konsoli:

► `shellcheck skrypt.sh`

- Przykład działania:

In skrypt.sh line 2:

```
katalog='jakaś nazwa'
```

```
^-----^ SC2034: katalog appears unused. Verify use (or export if used externally).
```

In skrypt.sh line 3:

```
mkdir -p $katlog
```

```
^-----^ SC2154: katlog is referenced but not assigned (did you mean 'katalog'?).
```

```
^-----^ SC2086: Double quote to prevent globbing and word splitting.
```

Did you mean:

```
mkdir -p "$katlog"
```

For more information:

<https://www.shellcheck.net/wiki/SC2034> -- katalog appears unused. Verify us...

<https://www.shellcheck.net/wiki/SC2154> -- katlog is referenced but not assi...

<https://www.shellcheck.net/wiki/SC2086> -- Double quote to prevent globbing ...

Porady i rzeczy do zapamiętania

- Bash jest interfejsem do uruchamiania programów i sterowania nimi.
- Da się go lubić, a nawet kochać, jeśli pamięta się o paru drobiazgach.
- Google/Stack/... zawsze spoko, ale warto się oswoić z programem `man`.
- W skryptach dobrze jest stosować długie nazwy opcji dla czytelności.
- Zawsze kontroluj co zawiera zmienna i uwzględniaj białe znaki.
- Nigdy nie zmieniaj wartości zmiennych `$PATH` i `$IFS`.
- Opcja `xtrace` oraz program `shellcheck` to dobrzy przyjaciele.

To wszystko na dziś.

Pytania?

To wszystko na dziś.

~~Pytania?~~ Dziękuję za uwagę!